

creaturæ], finem in ea ponens lætitiæ tuæ, tunc vere et proprie frui dicendus es. » Requiritur ergo, juxta Aug., ut dicamur frui creatura, ut in ea finem nostrum ponamus. Porro, qui facit actum moraliter bonum nulla ex parte vitiatum, v. g., qui absque ullius prævæ circumstantiæ admixtione diligit parentes, amicos, viros probos, motus honestate particulari hujus legitimi amoris, nullatenus constituit finem suum in istis objectis, sed in ipsa honestate ut sic, quæ in re Deus est. Et hæc semel dicta ex Aug. sufficiant sæpe iteratis instantiis adversarii petitis ex usu et fruitione creaturarum.

Obj. 4° : S. Aug., lib. IX *de Trinit.*, c. 7, n. 12, et c. 8, n. 13, dicit : « Nemo volens aliquid facit, quod non in corde suo prius dixerit. Quod verbum amore concipitur, sive creaturæ, sive creatoris... Ergo aut cupiditate, aut charitate. Non quod non sit amanda creatura, sed si ad creatorem refertur ille amor, non jam cupiditas, sed charitas erit. Tunc enim est cupiditas, cum propter se amatur creatura. Tunc non utentem adjuvat, sed corrumpit fruentem. »

Resp. S. Aug. ibi sumere charitatem lato sensu, pro amore boni honesti, ut ipsi familiare est. Sic lib. I *de Grat. Christi et de Peccato orig.*, c. 21, n. 22 : « Quasi vero, inquit, aliud sit bona voluntas, quam charitas. » In *Psal.* cxxxvi : « Ipsa est charitas, quæ dicitur bona voluntas. » Et lib. VIII *de Trinit.*, c. 10, n. 14 : « Quid est dilectio vel charitas... nisi amor boni ? » Sic ergo, juxta Aug., amor creaturæ, v. g., parentum, uxoris, filiorum, secundum dictamen rectæ rationis, est charitas dicto sensu, et refertur ad Deum. Amor autem creaturæ, constituendo in ea finem, vel illum prava circumstantia aut pravo fine inficiendo, est cupiditas ; quia non refertur ad Deum, nec etiam virtualiter. Neque enim dici potest amorem parentum juxta dictamen rationis, nulla circumstantia vitiatum, esse cupiditatem ; quia tunc non solum peccaret amans, sed ejus amor, utpote cupiditas, foret malus : quod neque juxta Aug., neque juxta adversarios dici potest.

Inst. : Aug., lib. III *de Doct. christ.*, c. 10, n. 16, defi-

niens charitatem, dicit : « Charitatem voco motum animi ad fruendum Deo propter ipsum, et se atque proximo propter Deum. » Ergo.

Resp. Non negamus Aug. sæpe sumere charitatem stricto sensu ; sed negari non potest quin etiam sæpe sumat eam lato sensu, pro amore boni, ut vidimus. Aliunde non volunt adversarii quod teneamur referre opera nostra in Deum ex charitate stricta. Ut quid ergo urgent ex Aug. charitatem strictam ?

Denique, si primus textus Aug. et quæ illi subjicit adversarius, num. 238, dicens, « quidquid fit, amore fieri vel creaturæ vel creatoris, et consequenter cupiditate vel charitate ; » si hæc, inquam, intelligantur de charitate stricta et supernaturali, ita ut omne quod non est ex charitate stricta, sit ex cupiditate vitiosa, statim occurrunt sequentes propositiones damnatæ. Prima : « Non sunt nisi duo amores unde volitiones et actiones omnes nostræ nascuntur : amor Dei, qui omnia agit propter Deum, quemque Deus remuneratur, et amor quo nos ipsos ac mundum diligimus, qui quod ad Deum referendum est non refert, et propter hoc ipsum fit malus. » Est 44 inter Quesnellianas. Affines sunt sequentes usque ad 59. Secunda : « Omnis amor creaturæ rationalis, aut vitiosa est cupiditas, qua mundus diligitur, quæ a Joanne prohibetur ; aut laudabilis illa charitas, qua per Spiritum sanctum in corde diffusa Deus amatur. » Est 38 inter Baïanas. Tertia : « Omnis humana actio deliberata est Dei dilectio vel mundi : si Dei, charitas Patris est ; si mundi, concupiscentia carnis, hoc est, mala est. » Est 7 nter damnatas ab Alexandro VII.

Obj. 5° : Aug., lib. IV *contra Julian.*, c. 3, n. 21, alloquens Julianum, dicit : « Noveris, non officii, sed finibus vitiis discernendas esse virtutes. Officium est autem quod sciendum est, finis vero propter quod faciendum est. um itaque facit homo aliquid ubi peccare non videtur, non propter hoc facit propter quod facere debet, peccare vincitur. » Et infra : « Quidquid autem boni fit ab homine, et non propter hoc fit propter quod

fieri vera sapientia præcipit, ipso non recto fine peccatum est. » Item infra, n. 30, quærenti Juliano, si gentilis nudum operuerit, numquid quia non est ex fide, peccatum est? respondet: « Prorsus in quantum non est ex fide, peccatum est, non quia per seipsum factum, quod est nudum operire, peccatum est, sed de tali opere non in Domino gloriari, solus impius negat esse peccatum. » Ex quibus evidens est non sufficere Augustino ut agens non peccet, quod ejus opus sit ex objecto bonum, sed insuper requiratur ut alia ulteriori relatione referatur in Deum, quæ alia esse non potest nisi virtualis explicita.

Antequam respondeam, observo S. Aug. ex his principiis inferre contra Julianum, opera infidelium esse peccata, et eorum virtutes vitia. Si ergo Aug. ista sic intellexit, ut necessaria sit relatio explicita, sine qua homo opus ex objecto bonum agens, peccat, ut intelligunt et volunt adversarii, debent admittere hanc illationem, scilicet: « Omnia opera infidelium sunt peccata, » esse de mente Augustini, aut fateri Aug. male ratiocinatum fuisse. Neutrum admittunt. Ergo fateantur necesse est, se non intelligere legitimum sensum Augustini. Quis sit autem S. Doctoris sensus legitimus, in bona luce posuimus Diss. III de *Gratia*, a. 3, § 2, in majori nostro Opere. Itaque nunc

Resp. 1° Augustinum hæc verba, « non recto fine, non in Domino gloriari, » et similia, non sumere contradictorie seu negative, sed contrarie, quasi diceret: In alio quam in Domino gloriari, et perverso fine agere, peccatum est; ut videlicet ex negatione affirmatio intelligatur. Quo sensu in Scriptura, I *Reg.*, xviii, 9, Saul dicitur *non rectis oculis* aspexisse Davidem. Ita Aug. interpretantur S. Thomas et Estius, ut ostendimus loco cit. de *Gratia*. Idque manifestum est ex ipso Aug. eodem c. 3 cit. n. 32: « Quia, inquit, non fideli, sed infideli, hoc est STULTA ET NOXIA faciunt voluntate. » *Ibid.*, n. 22. « Possunt ergo aliqua bona fieri, non bene facientibus quibus fiunt. Bonum est enim ut subveniatur homini perclitanti, præsertim innocenti; sed ille qui hoc fac,

si AMANDO GLORIAM HOMINUM magis quam Dei facit, non bene bonum facit; quia non bonus facit quod non bona voluntate facit. Absit enim ut sit vel dicatur voluntas bona, quæ IN ALIIS, VEL IN SEIPSA, non in Domino gloriatur. »

Ad observationem præmissam responsioni obmutescit adversarius, cum tamen sit gravissimi ponderis. Contra vero responsionem sic *arguit*. Nunquam admisit Julianus quod opera ad malum finem relata essent bona. Ergo desuper non fuit controversia inter Aug. et Julianum. — Prob. ant. Dicit Aug. Juliano, *ibid.*, n. 19: « Jam cernis, ut arbitror, consequens esse ut vera sit virtus avarorum prudentia, qua excogitant genera lucellorum. » Ex quibus patet quod, virtutes ad malum finem relatas esse veras virtutes, sit consequens quod Aug. deducit ex principio Juliani, non doctrina Juliani. Ergo.

Resp. Nego ant. Ad probat. *dist.* Virtutes ad malum finem relatas esse veras virtutes, est consequens quod Aug. deducit ex principio Juliani, et quod negabat Julianus, *nego*; et quod non negabat Julianus, quodque eum admittere supponebat Aug. *conc.* et *nego* conseq. Patet tum ex textu Aug. in *Resp.* nostra laudato, ubi, impugnando Julianum, ostendit opera facta ex malo fine non esse bona; ut quid enim in hoc desudasset Aug., si non admisisset Julianus esse bona? tum ex ipsis verbis objectis et sequentibus. Dicit enim Aug., *ibid.*: « Jam tamen cernis, ut arbitror, consequens esse ut vera sit virtus avarorum prudentia, qua excogitant genera lucellorum... Ergo virtutes istæ tali fine turpes atque deformes, et ideo nullo modo germanæ veræque virtutes, tibi tamen videntur et pulchræ, « ut [verba sunt Juliani] nec nominis sui possint, nec generis » sustinere dispendium... » Deinde, n. 21: « Ex quo te tanta absurditas sequitur, ut veram cogaris appellare justitiam, etiam cum DOMINAM reperis AVARITIAM. » Sic autem Aug. non potuisset alloqui Julianum, nisi supponendo eum admittere consequens quod ex illius principio deducebat. Sit exemplum: V. g., Molinista arguens contra Thomistam aut Augustinianum, ex positione gratiæ per se efficacis, destrui liberum arbi-

trium, non posset dicere Thomistæ vel Augustiniano : « Jam cernis, ut arbitror, consequens esse ut gratia per se efficax destruat liberum arbitrium. Ergo destructio liberi arbitrii per gratiam ex se efficacem tibi videtur dogma verum. Ex quo te tanta absurditas sequitur, ut cogaris appellare dogma verum quod est hæreticum. » Non posset, inquam, sic loqui Molinista, nisi supponendo Thomistam aut Augustinianum admittere consequens, scilicet ex positione gratiæ per se efficaciis destrui liberum arbitrium. Ita in nostro casu.

Insuper S. Thomas, ut jam dixi, intelligit sicuti nos Augustinum. En ejus verba 2^a 2^a, q. 23, a. 7, ad 4 : « Augustinus dicit in IV *contra Julianum*, quod actus infidelis, in quantum est infidelis, semper est peccatum, etiamsi nudum operiat, vel aliquid hujusmodi faciat, ordinans ad finem suæ infidelitatis. »

Ast, *inquit*, adversarius, S. Thomas non dicit, concertationem inter Aug. et Julianum fuisse de operibus bonis ad malum finem relatis. — *Resp.* S. Thomam dicere, Augustinum scribentem contra Julianum loqui de operibus bonis ad malum finem relatis, quod est dicere S. Aug. disputasse contra Julianum de operibus relatis ad malum finem, præsertim si attendatur ad ea quæ dixi in responsione. Sed neque hoc solum dixit S. Thomas. In eadem resp. ad 4, loquens de actu infidelis procedente ex bono naturæ, non relato ad malum finem, non dicit quod sit malus, sed, « bonus ex suo genere, non tamen perfecte bonus, quia deest debita ordinatio ad ultimum finem. » Quæ est secunda responsio nostra, ut mox videbimus. Sicque S. Thomas duplici membro suæ responsionis concludit totam concertationem inter Aug. et Julianum, quæ fuit et de actibus ex objecto bonis infidelium ad malum finem relatis, qui ideo sunt mali, et de istis actibus ad malum finem non relatis, qui non sunt perfecte boni. Sancto Thomæ quoad interpretationem Augustini adjunxeram celeberrimum Estium, doctorem Lovaniensem, de quo silet adversarius.

Denique nostram interpretationem esse legitimam, ulte-

rius constat ex hoc quod Aug. dicat in objectione quod « solus impius » neget esse peccatum « non gloriari in Domino » de eleemosyna. Si enim non sumat S. Doctor « non gloriari in Domino » contrarie pro eo quod est in alio quam in Domino gloriari et ex pravo fine agere, sed contradictorie, pro eo quod non est referre explicitè in Deum, ut volunt adversarii, sequitur quod omnes nobiscum sentientes, hoc est ferme omnes doctores catholici, qui negant esse peccatum non referre virtualiter explicitè opus bonum in Deum, dicendi sint impii; quod non admittunt adversarii.

Singularis nobis videtur responsio adversarii ad hanc instantiam. Dicit quod tempore Augustini nullus Catholicus negabat obligationem relationis explicitæ, sed omnes Catholici in eam sententiam conspirabant, et ideo non dicit Aug. quod esset impietas illam negare, sed quod solus impius illam neget. Unde non sequitur quod nunc dicendi sumus impii.

Fallor, si hæc responsio non videatur omnibus, exceptis forte Lovaniensibus, paradoxum. Incredibile namque est omnes scholas catholicas, excepta, quod sciam, Lovaniensi, recessisse a tot annis in materia præcepti divini a sententia in quam tempore Augustini omnes Catholici conspirabant, et in errorem oppositum lapsas esse, absque eo quod vel Ecclesia, vel summi Pontifices, vel episcopi reclamaverint. Jucundum foret scire ubi, quando, quo authore iste error primum irrepsit in scholas catholicas.

Resp. 2° ad principale argumentum, opera quæ sunt sine fide per dilectionem operante, ex recto tamen fine naturali, vocari ab Aug. peccata lato sensu, sumendo peccatum pro omni eo quod a fine deficit, et cui deest plenitudo suæ perfectionis, seu, ut dicit S. Thomas prius cit. pro « non perfecte bono, » qualia sunt hujusmodi opera, quæ cum non fiant ex charitate, sunt sterilia ad regnum cælorum. Eodem sensu dicit virtutes philosophorum non esse veras virtutes, sed vitia; quia, licet possint esse, etsi raro, sine malo fine, ut admittit Aug., lib. *de Spiritu et Litt.*, non tamen con-

ducunt ad vitam æternam. Loquitur enim Aug. de virtutibus et bonis operibus, non moraliter et secundum philosophos, sed prout sunt meritoria regni cœlestis, seu, ut dicit in eodem cap. 3, n. 33, « per quod solum homo potest ad æternum Dei donum regnumque perducī. »

Contra hanc resp. sic arguit adversarius : Julianus concedebat, sua bona opera non esse meritoria vitæ æternæ. Ergo Aug. non agit de illis ut meritoriis.

Resp. Dist. conseq. Non agit de illis ut meritoriis, id est, ut probet non esse meritoria, *conc.* : id enim concedebat Julianus; ut probet non debere dici absolute bona, *nego.*

Inst. : Si S. Aug. fuisset nostræ sententiæ, Julianus potuisset illi respondere, ipsa opera posse aliquo sensu dici bona; id enim nos dicimus.

Resp. id etiam concedi Juliano ab Aug. in fine capituli, ut mox videbimus. Et numquid ipsi adversarii concedunt hujusmodi opera esse aliquo sensu bona?

Reponit : Aug. *ibid.* dicit : « Fieri non potest ut steriliter boni simus. » Ergo, si ista opera sunt bona, sunt meritoria.

Resp. Dist. conseq. Si ista opera sunt bona bonitate supernaturali, ad sensum Augustini, sunt meritoria, *conc.*; si sint bona bonitate morali tantum, *subdistinguo.* Sunt meritoria mercedis temporalis, *conc.*; æternæ, *nego.*

Verum rem peremptorie dirimit Aug. ipse in fine hujus cap. 3, n. 33, concludens totam suam dissertationem cum Juliano verbis sequentibus, quæ vix attigit adversarius : « Breviter, inquit S. Doctor, accipe, ne forte, cum in rebus ipsis tantum erres quantum errari plurimum potest, videar tecum certare de verbis... Quoniam saltem concedis opera infidelium, quæ tibi eorum videntur bona, non eos ad salutem sempiternam regnumque perducere; scito nos illud bonum hominum dicere, illam voluntatem bonam, illud opus bonum, sine Dei gratia quæ datur per unum Mediatorem Dei et hominum nemini posse conferri, per quod solum homo potest ad æternum Dei donum regnumque perducī. Omnia proinde cætera quæ videntur inter homines habere aliquid laudis, videantur tibi virtutes veræ,

videantur opera bona, et sine ullo facta peccato... Dicantur secundum te hujusmodi voluntates arbores bonæ : sufficit quod apud Deum steriles sint, ac per hoc non bonæ. » Quibus verbis luce clarius patet, S. Aug. hoc unum contendere contra Julianum, opera et virtutes infidelium quæ non referuntur ad malum finem, hoc sensu non esse bona, quia ab ordine vitæ æternæ deficiunt, eoque sensu dici peccata et vitia, quia eis deest suæ perfectionis plenitudo; hoc vero concesso, permittere ut secundum alium sensum dicantur bona et virtutes. Quædam leviora quæ ex sæpe cit. cap. 3 opponuntur omitto, quia ex dictis facile solvuntur.

Tandem hoc præceptum referendi explicite omnes actiones suas in Deum concludit et infert adversarius non esse intolerabile, ut objeceram, ex eo quod consilium de eadem relatione, me concedente, non sit intolerabile. At fallitur vir eruditus. Potest enim consilium de re difficili esse tolerabile, et præceptum de eadem re intolerabile, quia adstringit præceptum, non consilium. Sic consilium de castitate perpetua, de paupertate et obedientia religiosa, est tolerabile; præceptum autem foret intolerabile.

Plura alia hanc quæstionem spectantia, et hic ommissa, requirenda sunt in primâ et secunda ejus editione typis Ipressibus. Hic enim mihi una mens fuit respondere R. P. Maugis.

DISSERTATIO II

DE BEATITUDINE

D. Thomas, 2^a 2^a, qq. 2, 3, 4, 5.

Dissertatione præcedenti diximus de ultimo fine generatim; nunc dicendum de speciali ultimo fine hominis, qui est Beatitudo. Definitur a Boetio III *de Consol.*, prosa 2 : « Status omnium honorum congregatione perfectus; » ab